

UNUTARNJE ENERGETSKO TRŽIŠTE

Europsko energetska tržište konkurentno je, usmjereno ka potrošaču, prilagodljivo i nediskriminirajuće. Pitanja pristupa tržištu, transparentnosti i propisa, zaštite potrošača, povezanosti i sigurnosti opskrbe rješavaju se mjerama toga tržišta. Njima se osnažuju prava pojedinačnih potrošača, energetske zajednice i ranjivih potrošača te pojašnjavaju uloge i odgovornosti tržišnih sudionika i regulatora i potiče razvoj transeuropskih energetske mreže.

PRAVNA OSNOVA

Članci 114. i 194. Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

CILJEVI

Kako bi unutarnje tržište Unije u sektoru energetike u potpunosti zaživjelo potrebno je provesti sljedeće korake: ukloniti brojne prepreke i trgovinske zapreke, uskladiti porezne i cjenovne politike i mjere u pogledu poštovanja normi i standarda te provedbi ekoloških i sigurnosnih propisa. Cilj je stvoriti tržište koje dobro funkcionira, jamči svima pošten pristup tržištu i visoku razinu zaštite potrošača te zadovoljavajuće razine povezanosti i kapaciteta za proizvodnju energije.

POSTIGNUĆA

A. Liberalizacija tržišta plina i električne energije

Tijekom devedesetih godina 20. stoljeća, Europska unija i države članice započele su proces postupnog otvaranja svojih monopoliziranih nacionalnih tržišta električne energije i plina, tržišnom natjecanju. Ta se inicijativa razvijala u okviru nekoliko zakonodavnih paketa:

- Prva liberalizacija nacionalnih energetske tržišta započela je prvim energetske paketom, usvojenim između 1996. i 1998.
- Izabiranje dobavljača energijom između većeg broja natjecatelja na tržištu omogućeno je industrijskim i privatnim potrošačima drugim energetske paketom 2003.
- Trećim energetske paketom donesenim 2009. uvedeni su pravila o odvajanju opskrbe energijom i proizvodnji energije od rada prijenosnih mreža (razdvajanje), novi zahtjevi za neovisne regulatore, nova europska agencija za suradnju različitih nacionalnih energetske regulatora (ACER), europske mreže operatora prijenosnih sustava za električnu energiju i plin (ENTSO-E i ENTSO-G) te povećana prava potrošača na maloprodajnim tržištima.
- Nova pravila za energiju iz obnovljivih izvora, poticaji za potrošače i ograničenja subvencija za elektrane kao što su mehanizmi za razvoj kapaciteta uvedena su četvrtim energetske paketom „[Čista energija za sve Europljane](#)” 2019. Bilo je potrebno pripremiti planove za smanjenje rizika za elektroenergetske krize

i povećati nadležnosti Agencije Europske unije za suradnju energetske regulatora (ACER) za prekograničnu suradnju.

- Petim energetskim paketom, „[Spremni za 55 %](#)“, koji je donesen 2024., energetski ciljevi Unije usklađeni su s njezinim novim klimatskim ambicijama u pogledu nulte neto stope emisija te se paket za plin proširuje na vodik. Nakon ruske invazije na Ukrajinu 2022. izmijenjen je planom [REPowerEU](#) kako bi se postupno ukinuo uvoz ruske fosilne energije, diversificirali izvori energije, uvele mjere za uštedu energije i ubrzao prelazak na obnovljive izvore energije. Reformom modela tržišta električne energije uvedena su nova pravila za dugoročne ugovore i povećana zaštita ranjivih potrošača.

Sljedeći akti EU-a oblikuju strukturu unutarnjih energetske tržišta Unije:

- [Uredba o unutarnjem tržištu električne energije \(EU\) 2019/943](#), [Direktiva o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije \(EU\) 2019/944](#), [Uredba \(EZ\) br. 715/2009 o uvjetima za pristup mrežama za transport prirodnog plina](#) i [Direktiva 2009/73/EZ o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište prirodnog plina](#)) kojima se utvrđuju glavna tržišna načela i pravila za rad tržišta električne energije i dekarboniziranog plina. Njima se utvrđuje i nekoliko mjera za zaštitu potrošača energije i njihovih prava na razini EU-a.
- [Uredbom \(EU\) 2019/942 o uspostavi ACER-a](#), [Uredbom o pripravnosti na rizike u sektoru električne energije \(EU\) 2019/941](#), [Uredbom REMIT \(EU\) br. 1227/2011](#), [Uredbom \(EU\) 2016/1952](#) utvrđuju se pravila o koordinaciji energetske regulatora na razini EU-a, pripravnosti za krizne situacije i upravljanju njima na tržištima električne energije, integritetu i transparentnosti tržišta te statističkim podacima.

B. Daljnji koraci

Vijeće je 2022. uvelo nekoliko privremenih hitnih mjera na energetskom tržištu EU-a:

- [Uredbu Vijeća \(EU\) 2022/2576](#) o jačanju solidarnosti u vezi s plinom u pogledu dobrovoljne kupnje plina u EU-u;
- [Uredbu o izdavanju dozvola \(EU\) 2022/2577](#) o brzom izdavanju dozvola za obnovljive izvore energije;
- [Uredbu \(EU\) 2022/2578](#) o uspostavi mehanizma za korekciju tržišta o gornjoj granici veleprodajne cijene plina;
- [Uredbu \(EU\) 2023/706](#) o dobrovoljnom smanjenju potražnje za plinom u EU-u za 15 %;
- [Uredbu \(EU\) 2022/1854](#) o ciljevima smanjenja potrošnje električne energije, gornjoj granici prihoda od električne energije iz obnovljivih izvora, nuklearne energije i lignita, solidarni doprinos iz sektora fosilnih goriva.

Raspravlja se o uklapanju nekih od tih privremenih mjera u zakone EU-a.

Vijeće je 2023. produljilo tri uredbe povezane s plinom te uredbu o izdavanju dozvola do 2024. odnosno 2025. Iste je godine Komisija [preporučila](#) da se mjere iz Uredbe (EU) 2022/1854 ne produlje.

Od kolovoza 2022. do prosinca 2023. države članice zajednički su smanjile potražnju za plinom za više od 100 milijardi kubičnih metara u usporedbi s petogodišnjim prosjekom.

C. Uređenje energetske tržišta: Agencija EU-a za suradnju energetskih regulatora Agencija EU-a za suradnju energetskih regulatora (ACER) osnovana je 2009. i djeluje od ožujka 2011. Agencija je odgovorna za promicanje suradnje među nacionalnim regulatornim tijelima na regionalnoj i europskoj razini i to osobito u prekograničnim područjima. Odgovorna je za nadzor nad razvojem mreže i unutarnjim tržištima električne energije i plina. Također je nadležna za istraživanje slučajeva zlouporabe tržišta te koordinaciju s državama članicama primjene odgovarajućih kazni. ACER sastavlja mrežne kodekse, a konačne prijedloge podnosi Komisiji i ima odgovornosti u postupku preispitivanja zone trgovanja na tržištu električne energije.

Europska unija uspostavila je strukture za suradnju za europske mrežne operatore prijenosnih sustava (ENTSO) za električnu energiju (ENTSO-E), plin (ENTSOG) i nedavno u obliku Europske mreže mrežnih operatora za vodik (ENNOH). ENTSO-i, zajedno s ACER-om, razrađuju iscrpna pravila za pristup mreži i tehničke kodove. Osiguravaju usklađeno djelovanje mreže razmjenom operativnih informacija i razvojem zajedničkih sigurnosnih standarda i postupaka u slučaju nužde. ENTSO-i svake dvije godine sastavljaju desetogodišnji plan ulaganja u mreže, koji revidira ACER.

D. Sigurnost opskrbe energijom

Energetska sigurnost u Uniji ovisi o nekoliko mjera u sektorima nafte, plina i električne energije.

To uključuje koordinacijske mjere, pripravnost na rizike u sektoru električne energije ([Uredba \(EU\) 2019/941](#)), dobrovoljnu zajedničku kupnju plina ([Uredba \(EU\) 2022/2576](#)), minimalne razine skladištenja plina od 90 % kapaciteta ([Uredba \(EU\) 2017/1938](#)) i cilj EU-a od najmanje 15 % elektroenergetske interkonekcije do 2030. ([Uredba \(EU\) 2018/1999](#)).

U skladu s [Direktivom 2009/119/EZ](#) države članice moraju čuvati minimalne zalihe nafte koje odgovaraju količini 90-dnevnog prosječnog dnevnog neto uvoza ili 61-dnevne prosječne dnevne domaće potrošnje, ovisno o tome koja je količina veća. Primjenjuju se i strategije kao što su diversifikacija izvora i opskrbnih pravaca. ([Direktiva 2013/30/EU](#) sadrži posebne odredbe o suočavanju s nesrećama u okviru odobalnih naftnih i plinskih djelatnosti).

E. Transeuropske energetske mreže

Politika transeuropskih energetskih mreža (vidjeti informativni članak [3.5.1.](#) o transeuropskim mrežama) usmjerena je na povezivanje energetske infrastrukture država članica EU-a. U okviru te politike utvrđeno je 11 prioriternih koridora: tri za električnu energiju, pet za odobalne mreže i tri za vodik. Utvrđena su, isto tako, tri prioriterna tematska područja: razvoj mreže pametne električne energije, pametnih plinskih mreža i prekogranične mreže za ugljikov dioksid.

[Uredbom \(EU\) 2022/869](#) o TEN-E-u utvrđuju se smjernice za transeuropske energetske mreže, projekti od zajedničkog interesa među državama članicama EU-a, projekti od zajedničkog interesa ([Projekti od zajedničkog interesa](#)) između EU-a i trećih zemalja te prioritetni projekti koji uključuju transeuropske energetske mreže.

Tom je uredbom prekinuta potpora novim projektima u području prirodnog plina i nafte te su uvedeni obvezni kriteriji održivosti za sve projekte.

Novi projekti od zajedničkog interesa za energiju i prekogranični projekti obnovljive energije financiraju se iz Instrumenta za povezivanje Europe za razdoblje 2021.–2027. za energiju ([Instrument za povezivanje Europe \(CEF\)](#)), instrumenta financiranja sa sedmogodišnjim proračunom od 5,84 milijarde EUR dodijeljenih u obliku bespovratnih sredstava kojima upravlja Izvršna agencija za klimu, infrastrukturu i okoliš. Popis projekata od zajedničkog interesa sastavlja Komisija delegiranim aktom koji stupa na snagu samo ako Parlament i Vijeće na njega ne podnesu prigovor u roku od dva mjeseca od kada su o njemu obaviješteni.

ULOGA EUROPSKOG PARLAMENTA

Donošenjem svih zakonodavnog paketa o energetske tržištima Parlament je uvijek snažno podupirao razdvajanje vlasništva nad sustavima prijenosa u sektorima električne energije, plina i hidrogena kao najučinkovitijeg sredstva za promicanje ulaganja u infrastrukturu na nediskriminirajući način, s poštenim pristupom mreži za nove sudionike na tržištu te za transparentno tržište.

Parlament je isto tako naglasio važnost zajedničkog europskog stava o srednjoročnim ulaganjima, jače suradnje među regulatornim tijelima, državama članicama i operatorima sustava prijenosa te snažnog postupka usklađivanja uvjeta pristupa mrežama.

Na inicijativu Parlamenta posebna je važnost dana povećanju prava potrošača u područjima kao što su zaštita ugroženih kupaca, energetska siromaštvo, zaštita od isključenja i opskrbljivača u krajnjoj nuždi.

Parlament je uvijek snažno podržavao osnivanje ACER-a naglasivši da mu moraju biti dodijeljene nužne ovlasti za rješavanje problema koje ne mogu riješiti nacionalna regulatorna tijela, a koji sprječavaju integraciju i ispravno funkcioniranje unutarnjeg tržišta.

Parlament je donio nekoliko rezolucija o energetske tržištima:

- 14. rujna 2023. [potvrdio](#) je početak pregovora o modelu tržišta električne energije. U nacrtu svoje rezolucije, želio je ojačati zaštitu potrošača od nestabilnih cijena, zajamčiti im pravo na izbor između fiksnih i dinamičnih ugovornih cijena te zabraniti uvođenje jednostranih promjena u uvjete ugovora.
- Parlament je 5. listopada 2022. donio [rezoluciju](#) u kojoj u načelu pozdravlja uspostavu privremene gornje granice za tržišne prihode ostvarene proizvodnjom i prodajom električne energije iz obnovljivih izvora, nuklearne energije i lignita te uspostavu privremenog mehanizma solidarnog doprinosa iz sektora fosilnih goriva. Pozvao je države članice EU-a da osiguraju pristup cjenovno pristupačnom i čistom grijanju i električnoj energiji te je naglasio potrebu za izbjegavanjem deložacija iz doma za ranjiva kućanstva koja ne mogu platiti svoje račune i troškove najma.
- Parlament je 19. svibnja 2022. donio [rezoluciju](#) u kojoj poziva Komisiju da podnese prijedloge za rješavanje problema prekomjernih cijena električne energije i da procijeni učinak cijena plina na funkcioniranje tržišta električne energije.

- 7. travnja 2022., donio je [rezoluciju](#) kojom poziva na hitan potpuni embargo na uvoz nafte, ugljena, nuklearnoga goriva i plina iz Rusije te predstavljanje plana za nastavak kratkoročnog jamčenja sigurnosti opskrbe energijom u EU-u.
- Parlament je 1. ožujka 2022. [osudio](#) nezakonitu, ničim izazvanu i neopravdanu vojnu agresiju Rusije na Ukrajinu i rusku invaziju na Ukrajinu te ograničenja uvoza nafte i plina iz Rusije.

Više informacija o toj temi dostupno je na [internetskim stranicama](#) Odbora za industriju, istraživanje i energetiku (ITRE).

Matteo Ciucci
04/2024